

AZ ELSZAKITOTT MAGYARSÁG ÉS MI.

FOLYÓIRATUNK hasábjain már volt alkalmam ismertetni nagy vonásokban az elszakított magyarságnak jelen kulturális helyzetét. (1934. évf. október.) Ráműtöttem arra, hogy a magyar kisebbségeknek többnyire hiányzik anyagi ereje és szervezetsége ahhoz, hogy szükségleteiknek megfelelő kultúrépítményeket emeljenek maguknak. Ezenfelül minden viszonylatban — iskola, sajtó, színház, könyvkiadás terén — idegen hatalmi érdekekbe ütköznek s azokkal szemben — érthetően — gyakran vereséget szenvednek. Irodalmi életet csak Erdélyben s részben a Felvidéken sikerült teremteniük. Tudományos életük, könyvtárügyük terén még igen sok a tennivaló. Mindezek felett és mellett állandóan mállasztja őket az idegen kultúrkörnyezet akár úgy, hogy asszimiláció útján tizedeli soraikat, akár úgy, hogy szellemi renegátokat nevel: olyan «magyarokat», akik magyar nyelven beszélnek ugyan, de a magyar szellemiségtől távolabb vannak, mint Moszkva, Prága, Bukarest, vagy Belgrád eszméitől. Megállapítottam azt, hogy bár sok vonatkozásban lehetetlen a csonkamagyarországi társadalomnak e bajokba való tevőleges belenyulása — vannak területek, melyeken beavatkozásunk és cselekvésünk nemcsak lehetséges, hanem egyenesen kötelességünk is. Érdeemesnek látszik, hogy ez utolsó megállapításunkat külön is megvizsgáljuk s általában kiterjesszük vizsgálódásunkat arra a kérdésre is: mit tehetünk és mit kell tennünk elszakított testvéreink érdekében és nemlegesen is: mit nem szabad, vagy mit nem tanácsos cselekednünk.

A kérdés megválaszolására tizenöt év tapasztalata szolgálhat alapul. A tizenöt év mérlege — saját szemünkkel nézve és az elszakítottak megnyilatkozásait is figyelembe véve — bőséges tanulságokat nyújthat a jövőre. Elsősorban is nemleges irányban, ahol majdnem teljes bizonyossággal meg tudjuk már mondani, hogy mit nem szabad csinálnunk. A legjobb magyar kisebbségi vezérférfiak egybehangzó véleménye szerint a legnagyobb hiba az, hogy mi itthon túlságosan sokat beszélünk a revízióról. Félreértés ne essék: nem az a hiba, hogy csináljuk a revíziót, előkészítjük azt, az európai közvéleményt nyugodt, higgadt hangon, komoly érvekkel iparkodunk a mai helyzet tartóhatatlan voltáról meggyőzni s igyekszünk az európai politika érdeklődésébe az újjárendezés fontosságát belevinni. Nem ez a baj: a hiba az, hogy a kisebbségi magyarjainktól «szavaló irredentának» nevezett agitáció legtöbbször üres valami, külsőségek halmozása, mely mögött legjobb esetben csak érzelmek vannak, tettek azonban és eredmények semmilyen vonatkozásban nincsenek. Hányszor elmondták már tisztábban látó embereink ebben a vonatkozásban: «Mindig gondoljunk rá és sohasem beszéljünk róla!» — s mi ennek ellenére is változatlanul toasztozunk, vezércikkezzünk, igyekszünk *egymást* meggyőzni a revízió szükségességéről (— mintha ez előttünk vitás lehetne! —) ahelyett, hogy az erre pazarolt energiákat és anyagiakat a külföld szenvedélymentes, objektív informálására és a magyar kisebbségek tevőleges, tényekben is megnyilvánuló, materiális megsegítésére és az azokkal való szélesfelületű összeköttetésünk kiépítésére fordítanánk.

Nem lenne szabad egy percre sem elfelejtenünk, hogy a revízió esetleg csak egy hosszú fejlődés és küzdelem eredményeképp fog megvalósulni s addig is elengedhetetlen nemzeti érdekünk a magyar kisebbségek konzerválódása és lehető hiánytalan fennmaradása. Mert ha szemünket csak a revízióra szegezve, erről a közbeeső, jelen nemzeti feladatunkról megfejtkezünk, revíziós mozgalmunk jövő sikere esetén esetleg nem lesznek már meg azok a magyar kisebbségek, akiknek érdekében a revízió jogát kiharcoljuk. A hangos, külsőséges, fenyegető, de elég hatalmi eszközzel alá nem támasztott, tehát nem cselekvőképes propaganda csak arra jó, hogy a birtokban levő kisantante hatalmakat a nekik kiszolgáltattott magyar kisebbségeken való revánsvevésre csábítsa.

Első és fő kíváncsi tehát: keveset beszélni és többet tenni! De hát tehetünk-e valamit kisebbségeink érdekében a propagandán kívül? Tehetünk bizony, még pedig két vonatkozásban: nemzetközi fronton — ez állami feladat — és társadalmi úton. Nemzetközi fronton kötelességünk minden lehető alkalommal a magyar kisebbségek szerződésekből lefektetett és törvénybeiktatott jogainak tényleges és maradéktalan megvalósítását sürgetni és kiharcolni. Nemzetek Szövetsége, Interparlamentáris Unió, a nemzeti kisebbségek nemzetközi szervezete, államközi tárgyalások stb. mind egy-egy alkalom, hol zavunkat ez irányban felemelhetjük.

Különösen sürgős lenne a kulturális határzár lebontásának kikényszerítése. Kormányunk a kezdő lépéseket ezirányban Genfben már megtette, az ügy azonban más, fontosabb európai bonyodalmak folytán háttérbe szorult. Pedig addig, míg a magyar könyv és a politikamentes magyar folyóirat, vagy hetilap egyáltalán nem, vagy csak elvétve és rendszertelenül juthat be az utódállamok magyar területeire, szervezettebb szellemi érintkezést létesíteni lehetetlen, noha itt fenyeget a legnagyobb veszedelem. A fentebb már említett szellemi elfejlődést: a magyar kultúrából való kikapcsolódást, a magyar nyelven, de idegen szellemben való gondolkodást, egy-egy gyökértelen, a magyar multat és jelent nem ismerő, provinciális, csonkamagyar kultúra születését az idegen államhatalmak oly készséggel iparkodnak kitermelni. Nem más ez, mint egy kulturális határzár. A kisebbségi intellektuál nem tájékozódhatik a magyar irodalom újabb irányjaiban. Nem vehet tudomást a magyar tudományosság újabb eredményeiről. Az iskolából, könyvtárakból a magyar irodalom, történelem tanításának száműzését, hogy a fejlődő gyermek ne is hallhasson a magyarság multjáról, kultúrmissziójáról, hivatásáról. Igen, ezeket a mesterkedéseket csak a kulturális határzár lerombolása teheti végképp lehetetlenné, azt tehát a magyar társadalomnak és államnak a végső sikerig napirenden kell tartania.

Részleges ellenintézkedéseket azonban ennek elérése előtt is tehetünk. A kulturális határzár csak az újabb magyar munkákra vonatkozik. Régibb, 1918 előtt megjelent könyveket általában korlátozás nélkül lehet az utódállamokba vinni. Szinte érthetetlen, hogy 15 év alatt nem alakult egy hatalmas csonkamagyarországi szervezet, mely a magyar kisebbségek könyvvél való ellátását: népkönyvtárak, társadalmi egyesületek és olvasóköri ingyen anyaggal való felruházását tűzte volna ki céljául német mintára, ahol a nagy könyvkiadók, de magánosok adományjaiból is évente százezrekre rugó könyvtárakat szállítanak a külföldi németiség kulturális szükségleteinek fedezésére, sőt felkeltésére. Miért nem alakult meg már régen az a nagy, a társadalom minden értékes rétegét és kiemelkedő nagyságát összemarkoló társa-

dalmi szerv, mely a magyar kisebbségek kulturális és gazdasági megsegítését, ezt a mindennél nagyobb fontosságú és égetően, állandóan aktuális nemzeti feladatot megorganizálja, a módokat és eszközöket kitermeli és kiterveli s azokat az anyagi előfeltételeket, melyeknek e célra rendelkezésre kell állni, megteremti? Hol vannak az internátusok, melyekben az elszakított területeken már diplomát szerzett ifjúság egy pótévet eltöltve, megismerkedhetne szakmájának magyar eredményeivel s magába szívhatná az anyaország levegőjét? Hol van az a kis magyar irodalomtörténeti és történelmi zsebkönyv, a helyesírási szótárral, amelyet a kisebbségi magyar középiskolások, munkásosztály és parasztfiúk között kellene tízezerszámra szerteszórniunk? Hol az az izmos, reprezentatív folyóirat, mely kizárólag a határokfeletti magyar kultúrközösség ápolását műveli, figyelemmel kíséri a magyar kisebbségek minden szellemi életmegnyilvánulását s minden értéküknek teret, anyaországi elismertetést és lehetőleg tisztességes megélhetést biztosít? Hol vannak az elszakított területek nívós magyar lapjainak itteni előfizetői, hol a magyar cégek, szállodák, mozik pénzt jelentő hirdetéseit, hol van a pódium, ahol a kezdő kisebbségi magyar tehetség a Csonkaországnak bemutatkozhatik — mert a beérkezettnek műveit kiadni már egyszerű üzlet —, hol az a sajtó, mely állandóan és komoly hozzáértéssel beszámol az elszakítottak minden fontos problémájáról, helyzetükről, céljaikról, vágyaikról, amelyek legalább a Csonkaország közönségében fenntartja a határon túliakkal való közösség érzetét s amely az utódállamok határzárát nem duzzasztja kínai fallá, melyen nemhogy átmenni, de már átlátni sem lehet? S ha már nem mehetünk hozzájuk mint művészek, írók, tudósok, dalárdák, vagy iskolák, miért nem megyünk, mint turisták, vagy fürdővendégek? Ha már külföldre visszük nyaralási obulusainkat, miért nem a megszállott területekre megyünk s miért nem erősítjük filléreinkkel, vagy pengőinkkel a kisebbségi magyar penziótulajdonost, vagy parasztagdát? Miért nincsen propaganda-iroda, mely erre szervezné meg a kisebbségi pénzü, de nemzeti szempontokra még hallgató keresztény középosztályt? Hol vannak a magyar mammutbankok utódállambeli fiókjai, melyek kedvező feltételek mellett látnák el a magyarságot hitellel? Hol a magyar népművészeti cikkek (Kalotaszeg stb.!) magyarországi lerakata és terjesztése? Hol a szervezet, mely idehozza a megszállott területi magyart: ujságírókat, sportembert, diákokat és legényegyleti tagot legalább napokra, hogy körülnézhessen itt, tudomást szerezzen róla, hogy nincs egyedül, magára hagyva s beszívhatta magába a szabadság jóleső, visszahívó levegőjét? Ó, hol vagyunk mi mindezekről! Hiszen tizenöt év alatt még oda sem jutottunk, hogy legyen egy alaposan kiépített tudományos intézetünk, mely komoly anyagi eszközökre támaszkodva, rendszeresen és teljesen gyűjtse mindazt az anyagot, mely a magyar kisebbségek helyzetére, életére, jelenére és jövőjére vonatkozik!

Tizenöt év tapasztalata van a hátunk mögött. Ez a komor tizenöt év megmutatta, hogy a kisebbségi magyarság magára hagyva, az anyaország segítsége nélkül, pozícióit tartani nem tudja. Hatalmi eszközöktől megfosztva, gazdasági erejében gyöngítve, földreformmal, nyugdíjazással, állástalansággal, adóztatással sújtva, kulturális önrendelkezésében és önkifejlesztésében korlátozva, iskolapolitikával, gazdasági nyomással, telepítésekkel, kulturális megkönyezésekkel állandó asszimilációs nyomás alatt tartva, a magyar kisebbségek nemcsak hogy nem mutatnak fel a többi népek természetes szaporodásának megfelelő növekedést, hanem régi lélekszámukat is alig bírják

tartani. Arra aligha számíthatunk, hogy a magyar kisebbségek magukra hagyatva ezt a folyamatot meg bírják fordítani, hiszen materiális és szellemi erőik fokozatosan fogynak és az utánpótlás kilátásai a nyomasztó körülmények között mindig rosszabbak.

Változást itt csak az anyaország társadalmának felsorakozása révén várhatunk. Tudjuk : azok az erők, melyeket ez a csonka nemzet előteremthet, végesek, kiapadóban levők. De mégis : mozgósítanunk kell minden megmozgathatót, mert a harc életre-halálra megy s ha azok, ott kint, a végeken elestek, mi, az itthonmaradtak, nem fogjuk sokáig megőrizni, amit kényelemszeretetből, nemtörődömségből, vagy kapzsiságból megtartottunk magunknak, ahelyett, hogy az első csatásban verekedőket láttuk volna el belőle. Mert az ellenfélnek csak a harcos, körömszakadtáig verekedő front felmorzsolása nehéz ; ha ez megtörtént, a kényelmes, elpuhult «Hinterland» meghódítása már gyerekjáték.

Moravék Endre.

JOB B IGY.

Ülök magamban . . . alkony . . . ősz . . . a karmin

Befolyta már a szőlőlevelet.

Nehány magányos, csüggeteg, avarszín

Felhő bolyong a néma kert felett.

Az ablakon bejátszik a sugár még

És csikot ír a barna bútoron,

De tűnik már a szőnyegen az árnyék,

Míg ráterül az esti bús korom

Ülök magamban, roskatag, szobor tán,

A két szemem az esti csendbe néz.

Az évek és az élet álmos ormán

A hangulatom édes enyhe méz.

A mákony és a cukrok íze számon,

Az álom és az öröm ízei . . .

A tegnapot ki tartaná ma számon,

És a jövődön nincs mit festeni.

Jobb így, az esttel összefolyjni szépen,

Mint a szigettel a komor vizek,

Vagy mint a hang egy távoli zenében,

Mit erre hoznak szárnyas égiek.

Jobb elmerülni a sötétbe lassan,

Lebegni benne, szállni súlytalan,

S hold körül, a messze nagy magasban

Kigyúlni, mint a fényben az arany.

Hódsághy Béla.